

De Lezing: Lokale contacten herdenken samen

Historica Gundermann over naoorlogse toenadering

Achtergrond - 28 maart 2014

De naoorlogse Duits-Nederlandse betrekkingen liepen op nationaal niveau lange tijd stroef, maar lokale contacten laten een ander beeld zien, zegt historica Christine Gundermann. Burgers namen zelf initiatief om de banden aan te halen en hier en daar werd zelfs samen de oorlog herdacht. “Lokale organisaties hebben daarin meer speelruimte dan nationale politici”, aldus Gundermann. Maandag 31 maart houdt zij een lezing in Amsterdam.

U heeft onderzocht welke rol de Tweede Wereldoorlog speelde in ontmoetingen tussen Nederlanders en Duitsers op lokaal niveau. Hoe bent u op dit thema gekomen?

Gundermann: “Ik heb een aantal maanden in Rotterdam gestudeerd en maakte daar toen de dodenherdenking mee. Ik vond dat erg indrukwekkend en wilde daar meer over weten. De Tweede Wereldoorlog is een belangrijk en problematisch thema in de Duits-Nederlandse betrekkingen, waarover nog steeds veel geschreven wordt. Ik wilde weten wat er gebeurt als je voorbij de historische stereotypen kijkt: wat gebeurt er als mensen elkaar ontmoeten?”

Om dat te onderzoeken heb ik gekeken naar verschillende vormen van lokale contacten: de Euregio's, Rotterdam en haar Duitse partnersteden Keulen en Duisburg, gemeenten in de grensstreken, kerkelijke contacten en de Duitse vredesorganisatie *Aktion Sühnezeichen*, die zich voor verzoening inzet. Ook heb ik gekeken naar gedenkplaatsen zoals de Duitse militaire begraafplaats in het Limburgse Ysselsteyn, waar jaarlijks veel Duitsers komen.”

Christine Gundermann is specialist op het gebied van Public History en promoveerde vorig jaar aan de Freie Universität Berlin op het thema 'Die versöhnten Bürger. Der Zweite Weltkrieg in deutsch-niederländischen Begegnungen 1945-2000.'

Gundermann is mede-oprichter van de [Werkgroep Duits-Nederlandse Geschiedenis](#).

Wat is kenmerkend voor de lokale ontmoetingen tussen Duitsers en Nederlanders?

“Mensen van lokale organisaties hebben veel meer speelruimte dan landelijke politici. Zij hoeven niet voor het hele land te spreken en kunnen onafhankelijk beslissen om een gezamenlijke herdenking te organiseren of contact over de grens te zoeken.

De motieven om contact te zoeken zijn heel verschillend. In het geval van Rotterdam speelden er bijvoorbeeld sterke economische belangen. Als er dan goede betrekkingen zijn opgebouwd komt er op een bepaald moment de vraag of ze niet samen het verleden kunnen herdenken. Burgers zijn daarin vaak sneller dan de politiek. Er wordt dan naar een narratief gezocht waar beide partijen mee uit de voeten kunnen. Rotterdam en Keulen besloten om niet het einde van de Tweede Wereldoorlog te herdenken, maar het feit dat beide steden gebombardeerd werden. Het gedeelde lot wordt benadrukt en je ziet dat het dader-slachtoffer-perspectief naar de achtergrond verdwijnt.

In de grensregio's zijn met name de jaren tachtig interessant. Burgers vinden elkaar dan in een gemeenschappelijk herdenken van de bevrijding: de Nederlanders herdenken de bevrijding van de Duitse bezetting, de Duitsers herdenken de bevrijding van het nationaal-socialisme.

Herdenkingen beïnvloeden elkaar over de grenzen heen. In de Duitse grensstreek ontstaan nieuwe herdenkingen op 8 mei (waarop Duitsland het einde van de oorlog herdenkt - red.), die geïnspireerd zijn op Nederlandse herdenkingen op 4 en met name 5 mei. Ook Nederlandse vertegenwoordigers worden hiervoor uitgenodigd. Een voorbeeld hiervan is de gezamenlijke 'Bevrijdingsfeier' van de gemeenten Denekamp en Nordhorn in 1995. Inwoners van beide plaatsen namen deel aan het Bevrijdingsfeest in Denekamp op 5 mei en een herdenking in Nordhorn op 8 mei.”

Welke bronnen heeft u geraadpleegd om de contacten te onderzoeken?

“Ik heb veel gebruik gemaakt van kleine archieven van gemeentes, kerkelijke instanties en organisaties zoals *Aktion Sühnezeichen* of de Duitse organisatie voor onderhoud van oorlogsgraven. Dat zorgde er wel voor dat ik veel tijd aan archiefonderzoek kwijt was. Ik probeerde het beginpunt van betrekkingen te bepalen en dan te beschrijven hoe zich dat ontwikkelde. Bij contacten tussen gemeentes was dat gelukkig goed te achterhalen.”

Wat boeide u het meest aan uw onderzoek?

“Dat er al heel vroeg en op veel manieren samenwerking en uitwisseling plaatsvond tussen Nederland en Duitsland. Dat is niet in overeenstemming met

het moeizame beeld dat vaak van de Duits-Nederlandse betrekkingen wordt geschetst. De historische stereotypen van de 'Nederlander die zijn fiets terug wil' en de 'Duitser die vergeten is wat er in het verleden gebeurd is' blijven eigenlijk ook nog lang intact omdat mensen lange tijd niet over het verleden praten, maar vooral zaken doen. Pas in de jaren '90 ontstaat voor het eerst ruimte om die stereotypen aan te passen.

Voor mij als historicus is het een belangrijke les om niet alleen in nationale termen over herinnering te spreken, maar ook te kijken naar regionale ontwikkelingen. Burgers en lokale organisaties hebben daarin vaak veel meer mogelijkheden om dingen te veranderen dan landelijke politici.”

Dr. Christine Gundermann houdt op maandag 31 maart de lezing 'Die versöhnten Bürger? Der Zweite Weltkrieg in deutsch-niederländischen kommunalen Netzwerken' in Amsterdam. De lezing is onderdeel van de reeks [Zeithistorische Perspektiven](#).

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/13/de-lezing-lokale-contacten-herdenken-samen>